

**De invloed van middelenmisbruik op kindermishandeling en de besluitvorming in de
jeugdbescherming**

Manon Arends

S4068688

Masterthese Orthopedagogiek (PAMA5166)

Voorleggen aan ethische commissie: nee

Begeleider: Dr. Floor Middel

2e beoordelaar: Dr. Astrid Menninga

7 juli 2023

Abstract

Child abuse and the presence of substance abuse by parents is a concept which occurs frequently in the Netherlands, but the number of reported cases is very small. In addition, it is unclear which parts of child abuse occur more often with substance abuse, and which interventions are usually put in families. Using logistic regression analyses, the influence of substance abuse on child maltreatment and interventions after youth protection research has been investigated. Emotional abuse, lack of supervision and failure to provide are more common among parents with substance abuse. In families where substance abuse occurs, help is more often deployed for the child and the parents. Further research is needed into the influence of substance abuse in combination with child abuse on the interventions. In addition, information should be given to professionals to make them more alert about the signs of child abuse.

Samenvatting

Kindermishandeling in combinatie met het misbruiken van middelen door ouders is iets wat veel in Nederland voorkomt, maar waarbij het aantal gemelde gevallen erg klein is. Daarnaast is het onduidelijk welke vormen van kindermishandeling vaker voorkomen bij middelenmisbruik, en welke interventies er doorgaans worden ingezet in de gezinnen. Aan de hand van logistische regressieanalyses is de invloed van middelenmisbruik op kindermishandeling en interventies na jeugdbeschermingsonderzoek onderzocht. Emotionele mishandeling, gebrek aan toezicht en het niet voorzien in basisbehoeften komen vaker voor bij ouders met middelenmisbruik. Ook wordt er in het gezin met middelenmisbruik vaker hulp ingezet voor het kind en de ouders. Verder onderzoek is nodig naar de invloed van middelenmisbruik in combinatie met kindermishandeling op de interventies. Daarnaast dienen er voorlichtingen gegeven te worden aan professionals om hen alerter te maken op de signalen van kindermishandeling.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Kindermishandeling	5
Middelenmisbruik	6
Invloed op het kind	7
Besluitvorming voor jeugdbeschermingsinterventies	7
Maatschappelijke relevantie	9
Doelstelling en onderzoeksvragen	9
Hypothese	10
Methode	10
Steekproef	10
Metingen	11
Middelenmisbruik	11
Kindermishandeling	11
Besluitvorming voor jeugdbeschermingsinterventies	11
Procedure	11
Data-analyse	12
Resultaten	12
Discussie	17
Literatuurlijst	21

Inleiding

Kindermishandeling is een overkoepelende term voor elke vorm van mishandeling die bedreigend of gewelddadig voor het kind kan zijn. Het gaat hierbij niet enkel om fysiek geweld, maar ook om psychisch of seksueel geweld (art. 1.1 Jeugdwet 2015). Uit een grootschalig preventieonderzoek van Alink en collega's (2018) is gebleken dat in 2017 in Nederland ruim 3 procent van de kinderen slachtoffer is geweest van kindermishandeling. Het werkelijke aantal kinderen dat te maken krijgt met kindermishandeling ligt waarschijnlijk hoger, omdat deze cijfers alleen gemelde aantallen van professionals omvat (Alink et al., 2018). Kindermishandeling bestaat uit verschillende vormen, de meest voorkomende vormen zijn emotionele mishandeling, verwaarlozing en fysieke mishandeling (Nederlands Jeugdinstuut, 2019).

Verschillende factoren vergroten de kans op kindermishandeling, dit worden risicofactoren genoemd. Het misbruiken van alcohol en drugs, ook wel middelenmisbruik genoemd, is een dergelijke risicofactor. Meerder onderzoeken (Assink et al., 2016; Laslett et al., 2012) tonen aan dat middelenmisbruik een verhoogde kans geeft op kindermishandeling. Doorgaans kunnen er verschillende interventies ingezet worden in gezinnen waar kindermishandeling voorkomt (Nederlands Jeugdinstuut, z.d.), het is echter nog onduidelijk of middelenmisbruik hier ook op van invloed is. Het doel van dit onderzoek is allereerst te toetsen of middelenmisbruik invloed heeft op het type kindermishandeling dat gemeld is. Daarnaast gaat gekeken worden of middelenmisbruik van invloed is op het type interventie dat is ingezet na jeugdbeschermingsonderzoek.

Kindermishandeling

Kindermishandeling is opgenomen in artikel 1.1 van de Jeugdwet, deze omschrijft kindermishandeling als:

Elke vorm van voor een minderjarig bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek op psychisch letsel (art. 1.1 Jeugdwet 2015).

De definitie stelt dat er meerdere vormen van kindermishandeling zijn, deze zijn respectievelijk: lichamelijke mishandeling of verwaarlozing, psychische mishandeling of verwaarlozing, seksueel misbruik en het getuige zijn van (partner)geweld. In Nederland komen emotionele mishandeling, verwaarlozing en fysieke mishandeling het vaakste voor (Nederlands Jeugdinstituut, 2019; Alink et al., 2018).

Emotionele mishandeling is het uitstralen van afwijzing en vijandigheid naar het kind, dit doen ouders (of opvoeders) door hun houding en gedrag (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Kinderen die emotioneel mishandeld zijn kunnen getuige geweest zijn van partnergeweld of mishandeling van anderen of zijn opgesloten of uitgescholden geweest (Vink et al., 2016; Herrenkohl et al., 2008). Verwaarlozing houdt in dat ouders niet tegemoetkomen aan de emotionele en pedagogische behoeften van het kind (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Ouders zijn bijvoorbeeld niet in staat om het kind liefde en steun te geven, of slagen er niet in om op een goede mate toezicht te houden op hun kind (Vink et al., 2016). Fysieke mishandeling is alle vormen van lichamelijk geweld tegenover het kind (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Hierbij valt te denken aan slaan, schoppen of opzettelijk toebrengen van brandwonden (Vink et al., 2016).

In Nederland is jaarlijks 3% van de kinderen het slachtoffer van kindermishandeling (Alink et al., 2018). Dit percentage is gebaseerd op de gevallen die door (zorg)professionals zijn gemeld, het werkelijke percentage slachtoffers van kindermishandeling ligt daardoor hoger. Alink en collega's (2018) hebben voor elke vorm van kindermishandeling een schatting gemaakt hoeveel kinderen daarmee te maken hebben gehad. In 2017 kregen ongeveer 96.000 kinderen te maken met verwaarlozing, bij ruim 13.000 kinderen was er sprake van emotionele mishandeling. Fysieke mishandeling kwam bij ongeveer 9.000 kinderen voor (Alink et al., 2018).

Middelenmisbruik

Onder middelenmisbruik wordt verstaan het overmatig gebruiken van alcohol en drugs (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Het misbruiken van alcohol en/of drugs heeft een negatieve invloed op het functioneren van een gezin en leidt tot onaangepast ouderschap (Jose & Cherayi, 2020). De stabiliteit van de thuissituatie wordt aangetast, evenals het vermogen van ouders om toezicht te houden op hun kinderen en voor de kinderen te zorgen (Joh-Carnella et al., 2021). In Nederland groeien ongeveer 23.000 kinderen op met ouders met een verslaving (Goossens & van der Zanden, 2012; Goldberg & Blaauw, 2019).

Middelenmisbruik is één van de risicofactoren die een vergrote kans geeft dat ouders hun kinderen mishandelen en komt bij elke vorm van kindermishandeling naar voren (Assink et al., 2016; Laslett et al., 2012; Stith et al., 2009). Schaeffer en collega's (2013) noemen in hun onderzoek dat kinderen van ouders met middelenmisbruik bijna drie keer meer kans hebben om mishandeld te worden dan andere kinderen. Ouders die onder invloed zijn van een middel zijn sneller verbaal en fysiek agressief en gewelddadig tegenover hun kinderen (fysieke mishandeling), maar ook tegen hun partners. (Cafferky et al., 2018). Wanneer kinderen getuige zijn van huiselijk geweld is dit een vorm van emotionele mishandeling (Herrenkohl et al., 2008). Daarnaast laten ouders die overmatig alcohol of drugs gebruiken hun kinderen vaker achter in onveilige situaties of zijn ze niet beschikbaar om overdag voor de kinderen te zorgen (Jose & Cherayi, 2020; Laslett et al., 2012). Ouders zijn vaak niet in staat om gezag over de kinderen uit te voeren en hen gedurende de dag te voorzien van eten en hen te verzorgen, dit zijn vormen van verwaarlozing (Vink et al., 2016).

Invloed op het kind

Kindermishandeling en het misbruiken van alcohol en drugs door de ouders hebben een grote invloed op het kind. Verschillende onderzoeken (Lander et al., 2013; Omkarappa & Rentala, 2019; Farnia et al., 2022) tonen aan dat kinderen meer internaliserende en externaliserende gedragsproblematiek hebben, zoals een angststoornis, een laag zelfbeeld en problemen met de emotie-regulatie. Daarnaast worden er ook negatieve effecten gevonden op school (Manton et al., 2014b). De kinderen ervaren moeilijkheden tijdens het leren, ze halen slechte cijfers en hebben niet de juiste vaardigheden ontwikkeld om vriendschappen te kunnen onderhouden (Jose & Cherayi, 2020; Manton et al., 2014b). Wanneer ouders niet de juiste hulp krijgen hebben de kinderen een grotere kans om uithuisgeplaatst te worden omdat hun ouders niet langer in staat zijn om voor de kinderen te kunnen zorgen (Schaeffer et al., 2013). In de onderzoeken die er bestaan naar de inzet van interventies (o.a. Renk et al., 2016; Laslett et al., 2012) wordt vaak de hulp aan kinderen vergeten, waardoor de kans dat kinderen bovenstaande problemen ontwikkelen groter wordt.

Besluitvorming voor jeugdbeschermingsinterventies

Wanneer er binnen een gezin sprake is van kindermishandeling in combinatie met middelenmisbruik kunnen er doorgaans verschillende interventies ingezet worden. Hierbij kan er onderscheid worden gemaakt tussen hulp voor drie verschillende groepen, namelijk hulp voor het kind, hulp voor de ouders en hulp voor het hele gezin.

Kinderen krijgen vaak psycho-educatie over kindermishandeling en middelenmisbruik, daarnaast leren zij coping strategieën aan en leren zij om relaties aan te gaan met leeftijdsgenoten (Grove & Reupert, 2017). De interventies voor kinderen vinden veelal plaats in groepsverband, waarbij kinderen die in eenzelfde situatie zitten bij elkaar komen (Van Rooijen et al., 2019). De kinderen ervaren veel sociale steun, door de groepssessies neemt hun zelfvertrouwen toe en verminderen depressieve gevoelens (Reupert et al., 2012). In enkele gevallen wordt ook cognitieve gedragstherapie ingezet voor de kinderen (Marston et al., 2016). Studies naar de effectiviteit van kind-interventies zijn zwak van aard waardoor conclusies voorzichtig getrokken dienen te worden (Van Rooijen et al., 2019).

De hulp voor ouders is gericht op het verbeteren van opvoedingsvaardigheden, het verbeteren van sociale vaardigheden of hulp en ondersteuning bij psychische problemen of verslaving (Marston et al., 2016). In Nederland zijn er op het moment slechts enkele interventies gericht op psycho-educatie voor ouders en het vergroten van hun opvoedcompetenties zodat het welbevinden van de kinderen verbeterd kan worden (Van Rooijen et al., 2019). Ondanks het geringe aantal interventies wordt er wel steeds meer effectiviteit gevonden voor de ouder-interventies (Renk et al., 2016).

Het hele gezin ontvangt familietherapie waarbij onder andere de focus ligt op het verbeteren van de ouder-kind interactie (Reupert et al., 2012). Op dit moment zijn er geen erkende gezinsinterventies voor gezinnen waarbinnen sprake is van middelenmisbruik van ouders. De ‘psycho-educatieve gezinsinterventie KOPP’ heeft sinds 2018 geen erkenning meer. Wel zijn er talloze andere gezinsinterventies in Nederland, echter zijn deze niet gericht op middelenmisbruik van ouders (Van Rooijen et al., 2019; Van Der Zanden et al., 2014).

Laslett en collega's (2012) concludeerden in hun onderzoek dat er bij middelenmisbruik zowel interventies voor de ouders als voor het hele gezin ingezet werden. Voor meer dan de helft van de gemelde gevallen werd hulp ingezet voor ouders om ze te ondersteunen een nieuwe veilige en stabiele omgeving voor het kind te creëren en werd gezinshulp ingezet bij het aanpakken van problemen (Laslett et al., 2012). Er wordt in dit onderzoek echter geen onderscheid gemaakt welk type interventie vaker wordt ingezet. Renk en collega's (2016) daarentegen beschrijven dat er vaker interventies ingezet worden gericht op het verbeteren van de opvoedingsvaardigheden van ouders. Zij benadrukken wel dat meer onderzoek nodig is om te kijken welke types interventies de beste resultaten oplevert voor ouders die middelenmisbruiken en hun kinderen mishandelen (Renk et al., 2016). Beide onderzoeken noemen geen hulp die aan kinderen geboden wordt.

Maatschappelijke relevantie

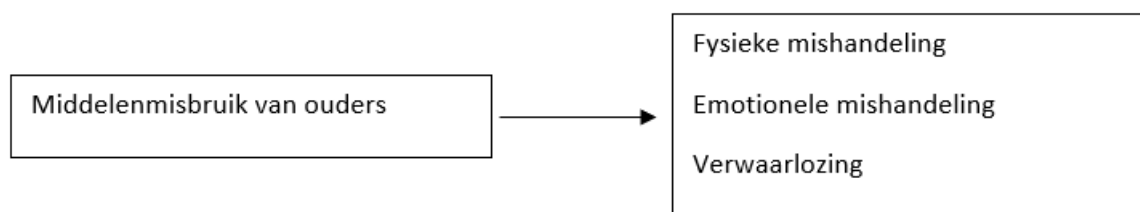
Door het lage percentage gemelde gevallen van kindermishandeling blijft het belangrijk in kaart te brengen welke vormen van kindermishandeling vaak voorkomen bij onder andere middelenmisbruik zodat er vroegtijdig door professionals gesignaleerd kan blijven worden. Aan de hand van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling signaleren professionals (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling (Ministerie van Algemene Zaken, 2023). Professionals kunnen nog alerter zijn op signalen wanneer bekend is welk type kindermishandeling veel voorkomend is bij alcohol- of drugsproblematiek van ouders. Op deze manier kan de veiligheid van de kinderen meer gewaarborgd worden (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018). Daarbovenop kunnen, wanneer duidelijk wordt welke hulp effectief is, gerichte interventies ingezet worden voor het kind, de ouders of het gezin waardoor rust en stabiliteit terug kan keren binnen het gezin (Joh-Carnella et al., 2021; Lopez et al., 2019).

Doelstelling en onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt onderzocht hoe middelenmisbruik van ouders samenhangt met het type kindermishandeling en het inzetten van interventies na een jeugdbeschermingsonderzoek. Hierbij worden twee onderzoeksvragen beantwoord. De eerste vraag luidt ‘In hoeverre heeft het middelenmisbruik van ouders invloed op het type kindermishandeling dat gemeld is?’. Hierbij wordt er gekeken naar fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en verwaarlozing. De tweede onderzoeksvraag is: ‘In hoeverre heeft het middelenmisbruik van ouders invloed op de interventie die is ingezet, rekening houdend met het type kindermishandeling.’. De focus van deze vraag ligt op interventies gericht op het kind, interventies voor ouders en interventies gericht op het hele gezin.

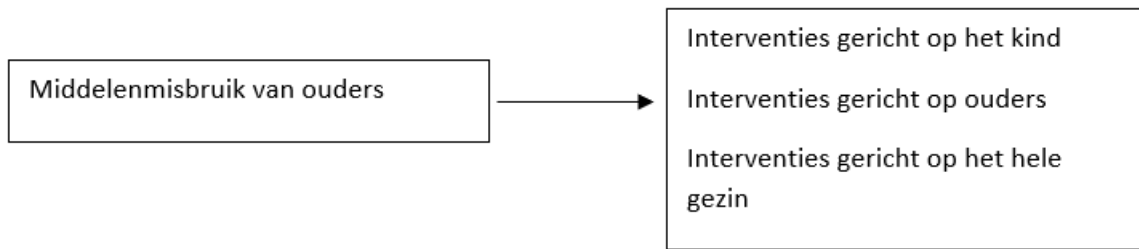
Figuur 1

Conceptueel Model voor Onderzoeksvraag 1

Figuur 2

Conceptueel Model voor Onderzoeksvraag 2

Hypothese

De verwachting is dat er bij middelenmisbruik zowel sprake is van emotionele mishandeling als verwaarlozing. Ouders onder invloed zijn vaker verbaal agressief jegens kinderen en fysiek agressief tegenover partners. Het getuige zijn van huiselijk geweld is emotionele mishandeling (Cafferky et al., 2018; Herrenkohl et al., 2008). Daarnaast zijn ouders met middelenmisbruik minder beschikbaar voor kinderen en minder goed in staat tegemoet te komen aan de behoeften van het kind (Jose & Cherayi, 2020). Als tweede wordt er verwacht dat er vaker interventies worden ingezet gericht op de ouders, onderzoek toont aan dat er steeds meer bewijs wordt gevonden voor de effectiviteit van ouder-interventies en middelenmisbruik in combinatie met kindermishandeling. Daarnaast wordt het kind vaak vergeten in de hulp die wordt ingezet (Renk et al., 2016; Joh-Carnella et al., 2021).

Methode

Huidig onderzoek heeft gebruik gemaakt van de beschikbare data van het HESTIA project van Middel en collega's (2020). Het HESTIA project is een grootschalig project naar jeugdbeschermingsbeleid en -praktijk in Nederland, Duitsland en Engeland. In Nederland zijn dossieranalyses gedaan bij jeugdbeschermingsinstanties naar meldingen van kindermishandeling, de verzamelde data van deze dossiers is gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Steekproef

Gedurende het onderzoek zijn er gerandomiseerd 398 Nederlandse dossiers bestudeerd. De gemiddelde leeftijd van de kinderen in het dossieronderzoek was 7.6 jaar (SD = 5.3), 52.5% van de kinderen was een jongen. Het overgrote deel van de kinderen (92%) had een Nederlandse nationaliteit. Van de 389 kinderen had ruim twee derde (69.3%) gescheiden ouders, in totaal waren er 388 biologische moeders en 301 biologische vaders aangemerkt als verzorgers van de kinderen. In de helft van de dossiers (49,7%) was er sprake van een eerdere melding naar kindermishandeling (Middel et al., 2020). Huidig onderzoek zal een uitspraak doen over Nederlandse ouders die middelenmisbruiken en daarbij hun kinderen mishandelen.

Metingen

Middelenmisbruik

Middelenmisbruik is het overmatig gebruiken van alcohol en drugs (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). De onderzoekers van het HESTIA project hebben op basis van informatie uit het dossier bekeken of er sprake leek van middelenmisbruik door één of meerdere ouders van het kind. Wanneer het dossier geen informatie bevatte over middelenmisbruik of wanneer dit onvoldoende beschreven stond in het dossier is dit gecodeerd met een 0. Bij sterke vermoedens van middelenmisbruik of aanwijzingen van middelenmisbruik in het dossier werd dit door de onderzoekers met een 1 gecodeerd.

Kindermishandeling

De verschillende typen kindermishandeling zijn gecategoriseerd aan de hand van de Modified Maltreatment Classification System (MMCS) codering (English & LONGSCAN Investigators, 1997). Dit type classificatiesysteem categoriseert mishandeling op subtype (en ernst) en is gebaseerd op het eerder Maltreatment Classification System van Barnett en collega's (1993). Fysieke mishandeling is het aanbrengen van verwondingen aan het kind door de ouder. Emotionele mishandeling betekent het aanhoudend tegenwerken van de emotionele basisbehoeften van het kind en het door ouders gebruikte handelingen die schadelijk zijn voor het ontwikkelingsniveau van het kind. Onder verwaarlozing wordt verstaan het niet kunnen tegemoet komen aan de behoeftes van het kind en het niet in staat zijn toezicht op het kind te houden (English & LONGSCAN Investigators, 1997). De onderzoekers noteerden per type kindermishandeling een 0 wanneer in het dossier geen informatie vermeld stond over het type mishandeling of wanneer dit onvoldoende uit het dossier naar voren kwam. Bij vermelding van het type mishandeling of sterke vermoedens van mishandeling werd dit door de onderzoekers met een 1 aangegeven (Middel et al., 2020).

Besluitvorming voor jeugdbeschermingsinterventies

Besluitvorming is gedefinieerd aan de hand van drie verschillende vormen van interventies, namelijk hulp voor het kind, hulp voor de ouders of hulp voor het hele gezin. Per type hulp konden de onderzoekers aangeven of uit het dossier naar voren kwam dat dit type hulp aan de orde was (1) of dat niet vermeld stond dat deze hulp was geboden (0) (Middel et al., 2020).

Procedure

Na goedkeuring van de Ethische Commissie hebben Middel en collega's (2020) een dossieranalyse gedaan over de aanpak van kindermishandeling. Er zijn in de periode van

maart 2015 tot februari 2016 dossiers bestudeerd binnen vier verschillende regio's in Nederland. In elke regio zijn de dossiers random geselecteerd, waarvan 80% van de dossiers afkomstig was van Veilig Thuis, de overige 20% van de Raad voor de Kinderbescherming (Middel et al., 2020). De onderzoekers en/of assistenten betrokken bij het onderzoek hadden allen een relevante achtergrond op het gebied van jeugdbescherming. Alvorens de data verzameld werd hebben de onderzoekers en assistenten een training ontvangen waarin zij informatie hebben vergaard over kindermishandeling, het jeugdbeschermingsstelsel en het gebruik van het cliëntregistratiesysteem (Middel et al., 2019). Per regio in Nederland is een sample van 100 dossiers bestudeerd waarna de onderzoekers middels een online codeerschema de dossiers gecodeerd hebben (Middel et al., 2019).

Data-analyse

Allereerst is door het analyseren van de beschrijvende statistieken in kaart gebracht wat de aantallen ouders zijn voor middelenmisbruik, de drie types mishandeling en de drie types hulp dat is ingezet. Vervolgens is door middel van kruistabellen en de daarbij horende Chi-kwadraattoets beschreven bij hoeveel ouders er wel of geen sprake was van middelenmisbruik in combinatie met het type kindermishandeling of het type hulp dat geboden is. Hierna zijn de logistische regressieanalyses uitgevoerd waarbij het middelenmisbruik van ouders de onafhankelijke variabele was en het type kindermishandeling en het type besluitvorming voor de jeugdbeschermingsinterventies de afhankelijke variabelen. Aanvullend in de analyses zijn de leeftijd en het geslacht van het kind meegenomen om een inzicht te geven in de verdeling voor de steekproef van dit onderzoek. Deze twee variabelen betroffen onafhankelijke variabelen. Als laatste zijn de assumpties voor de logistische regressieanalyse gecheckt, deze zijn respectievelijk: er is sprake van een onafhankelijke steekproef, de relatie tussen $\ln(\text{odds})$ en de determinant is lineair en er is geen sprake van multicollineariteit (Field, 2009).

Resultaten

In de steekproef van 398 dossiers leek er bij ongeveer één vijfde van de dossiers ($N = 82$, 20.6%) sprake van middelenmisbruik van één of beide ouders (Tabel 1). Wanneer er wordt gekeken naar het type kindermishandeling wordt emotionele mishandeling het vaakst gerapporteerd ($N = 231$, 58%), gebrek aan toezicht komt het minst vaak voor in de dossiers ($N = 64$, 16.1%). Nadat onderzoek is geweest door jeugdbeschermingsinstanties wordt hulp voor het kind het vaakste ingezet ($N = 75$, 18.8%), maar dit verschilt slechts enkele punten met hulp voor de ouders ($N = 69$, 17.3%) en hulp voor het gezin ($N = 63$, 15.8%).

Aan de hand van de Chi-kwadraattoets is gekeken of het misbruiken van middelen verschilt voor het aanwezig zijn van mishandeling. Er is een significant verband tussen middelenmisbruik en emotionele mishandeling ($X^2(1, N = 398) = 9.71, p = 0.00$). Emotionele mishandeling komt vaker voor bij ouders die middelen misbruiken (73.2% tegenover 54.1%). Daarnaast is er ook een significant verband tussen het misbruiken van middelen en gebrek aan toezicht ($X^2(1, N = 398) = 5.29, p = 0.02$), dit type mishandeling wordt vaker gemeld bij middelenmisbruik (25% tegenover 13.9%). Tussen het middelenmisbruik van ouders en het niet kunnen voorzien in basisbehoeften is ook een significant verband ($X^2(1, N = 398) = 11.64, p < .001$). Het niet kunnen voorzien in de basisbehoeften komt vaker voor bij ouders die middelen misbruiken dan bij ouders die dit niet doen (32.9% tegenover 16.1%). De sterkste relatie is gevonden voor middelenmisbruik en het niet voorzien in de basisbehoeften, de Chi-kwadraat waarde ($X^2 = 11.64$) is voor deze relatie het hoogst. Fysieke mishandeling komt niet vaker voor bij ouders die middelen misbruiken (17.1% tegenover 18.4%), voor deze relatie wordt geen significant verband gevonden.

Vervolgens is gekeken in welke mate het type interventie dat werd ingezet na het onderzoek verschilde voor gezinnen waarbij er wel of juist geen sprake leek van middelenmisbruik. Er is enkel een significant verband tussen middelenmisbruik van ouders en hulp voor de ouders ($X^2(1, N = 398) = 23.43, p < .001$), ouders met middelenmisbruik krijgen vaker zelf hulp aangeboden dan ouders die geen middelen misbruiken (35.4% tegenover 12.7%). Hulp voor het kind kent geen significante relatie met het middelenmisbruik van ouders, dit geldt eveneens voor de hulp voor het gezin.

Tabel 1

Beschrijvende en Bivariate Statistiek voor de Variabelen

	Totaal		Ouders met middelenmisbruik		Ouders zonder middelenmisbruik		X^2	Sig.
	N	Percentage (%)	N	Percentage (%)	N	Percentage (%)		
Middelenmisbruik ouders	82	20.6						
Fysieke mishandeling	72	18.1	14	17.1	58	18.4	0.07	0.79
Emotionele mishandeling	231	58.0	60	73.2	171	54.1	9.71	0.00
Gebrek aan toezicht	64	16.1	20	25.0	44	13.9	5.29	0.02
Niet voorzien in basisbehoeften	78	19.6	27	32.9	51	16.1	11.64	<.001
Hulp voor het kind	75	18.8	19	23.2	56	17.7	1.26	0.26
Hulp voor de ouders	69	17.3	29	35.4	40	12.7	23.43	<.001
Hulp voor het gezin	63	15.8	12	14.6	51	16.1	0.11	0.74

De vraag of middelenmisbruik van ouders invloed heeft op het type kindermishandeling kan worden weergegeven in de logistische regressieanalyses en de daarbij horende eigenschappen van de modellen (Tabel 2 en Tabel 3).

Het misbruiken van middelen door ouders is geen significante voorspeller voor fysieke mishandeling, dit is in overeenstemming met de voorspelling van de Chi-kwadraattoets (zie Tabel 1). Daarnaast zijn de leeftijd van het kind en het geslacht van het kind ook geen significante voorspellers voor het aanwezig zijn van fysieke mishandeling in het gezin. Het model voor fysieke mishandeling met de voorspellers lijkt niet goed passend. De Chi-kwadrat waarde is 2.47 ($df = 3$, $p = .48$) met een -2 Log Likelihood van 373.85. De Nagelkerke R^2 , die de voorspellende waarde van het model weergeeft, laat dit ook zien. De waarde is slechts .010 wat overeenkomt met een slechte voorspellende waarde.

Als eerste wordt er een significante relatie gevonden tussen middelenmisbruik en emotionele mishandeling ($p = 0.02$), dit komt overeen met de voorspelling van de Chi-kwadraattoets. De odds op emotionele mishandeling is 2.33 hoger voor ouders die middelen misbruiken. Leeftijd en geslacht van het kind zijn geen significante voorspellers voor emotionele mishandeling. Dit model met deze voorspellers lijkt goed passend. De Chi-kwadraat waarde is 10.71 ($df = 3$, $p = .01$) met een -2 Log Likelihood van 530.70. De Nagelkerke R^2 is slechts .036, wat duidt op een slechte voorspellende waarde van het model.

Middelenmisbruik van ouders is eveneens een significante voorspeller voor gebrek aan toezicht ($p = 0.02$), de Chi-kwadraattoets heeft dit ook voorspeld. De odds op het gebrek aan toezicht is 2.11 hoger voor ouders die middelen misbruiken. In dit verband zijn leeftijd en geslacht van het kind geen significante voorspellers. Het model voor gebrek aan toezicht met de bijbehorende voorspellers lijkt niet goed passend. De Chi-kwadraat waarde is 5.52 ($df = 3$, $p = .14$) met een -2 Log Likelihood van 345.52. De Nagelkerke R^2 is gelijk aan .023 wat neerkomt op een slechte voorspellende waarde van het model.

Als laatste is het middelenmisbruik van ouders ook een significante voorspeller voor het niet voorzien in de basisbehoeften ($p = 0.01$), de Chi-kwadraattoets had dit immers ook voorspeld. De odds op het niet voorzien in de basisbehoeften is 2.26 groter voor ouders die middelen misbruiken. Ook in dit verband zijn leeftijd van het kind en geslacht van het kind geen significante voorspeller. Dit model met deze voorspellers lijkt ook goed passend. De Chi-kwadraat waarde is 17.54 ($df = 3$, $p < .001$) met een -2 Log Likelihood van 376.31. De Nagelkerke R^2 daarentegen geeft een slechte voorspellende waarde van het model, deze waarde is respectievelijk .069.

Tabel 2*Uitkomsten Logistische Regressieanalyse voor Middelenmisbruik en Kindermishandeling*

		B (SE)	Sig.	Odds Ratio	95%-BHI voor de Odds Ratio
Fysieke mishandeling	Middelenmisbruik ouders	-0.002 (0.34)	1.00	1.00	[0.52 ; 1.93]
	Leeftijd kind	0.04 (0.03)	0.16	1.04	[0.99 ; 1.01]
	Geslacht kind	0.19 (0.22)	0.40	1.21	[0.78 ; 1.86]
	Intercept	-2.09 (0.47)	<.001	0.12	
Emotionele mishandeling	Middelenmisbruik ouders	0.84 (0.28)	0.02	2.33	[1.35 ; 4.02]
	Leeftijd kind	-0.01 (0.02)	0.96	1.00	[0.96 ; 1.04]
	Geslacht kind	-0.14 (0.18)	0.44	0.87	[0.62 ; 1.24]
	Intercept	0.39 (0.36)	0.28	1.48	
Gebrek aan toezicht	Middelenmisbruik ouders	0.75 (0.31)	0.02	2.11	[1.14 ; 3.91]
	Leeftijd kind	0.02 (0.03)	0.42	1.02	[0.97 ; 1.08]
	Geslacht kind	0.03 (0.24)	0.89	1.03	[0.65 ; 1.64]
	Intercept	-2.06 (0.49)	<.001	0.13	
Niet voorzien in basisbehoeften	Middelenmisbruik ouders	0.82 (0.29)	0.01	2.26	[1.29 ; 3.98]
	Leeftijd kind	-0.05 (0.03)	0.07	0.95	[0.91 ; 1.00]
	Geslacht kind	0.35 (0.21)	0.1	1.42	[0.94 ; 2.15]
	Intercept	-1.85 (0.44)	<.001	0.16	

Tabel 3*Eigenschappen van de Modellen van Kindermishandeling*

	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig	Nagelkerke R ²
Fysieke mishandeling	373.85	2.47	3	.48	.010
Emotionele mishandeling	530.70	10.71	3	.01	.036
Gebrek aan toezicht	345.52	5.52	3	.14	.023
Niet voorzien in basisbehoeften	376.31	17.54	3	<.001	.069

De invloed van middelenmisbruik op welke groep er hulp heeft gekregen kan ook worden weergegeven met logistische regressieanalyses en de eigenschappen van de modellen (Tabel 4 en Tabel 5).

Het misbruiken van middelen door ouders ($p = 0.01$) is een significante voorspeller voor de hulp die aan het kind geboden wordt, dit was op voorhand niet door de Chi-kwadraattoets voorspeld. De odds dat er hulp komt voor het kind is 2.41 hoger bij ouders die middelen misbruiken. De leeftijd van het kind ($p < .001$) is eveneens een significante voorspeller voor hulp voor het kind. De odds voor hulp voor het kind is 1.19 hoger voor kinderen jonger dan 17 jaar. Het geslacht van het kind is in dit verband geen significante voorspeller. Het model met deze drie voorspellers lijkt goed passend. De Chi-kwadrat waarde is 42.62 ($df = 3, p < .001$) met een -2 Log Likelihood van 342.61. De Nagelkerke R^2 heeft een waarde van .164 en duidt op een slechte voorspellende waarde van het model.

Middelenmisbruik van ouders ($p < .001$) is ook een significante voorspeller voor de hulp aan ouders, de Chi-kwadraattoets heeft dit op voorhand ook voorspeld. De odds dat hulp wordt geboden aan ouders is 3.33 hoger voor ouders die middelen misbruiken. Leeftijd van het kind en het geslacht van het kind zijn in dit verband geen significante voorspellers. Ook dit model met deze drie voorspellers lijkt goed passend. De Chi-kwadrat waarde is 28.36 ($df = 3, p < .001$) met een -2 Log Likelihood van 338.75. De Nagelkerke R^2 geeft een slechte voorspellende waarde van het model, namelijk .114.

Voor de hulp die het hele gezin krijgt zijn middelenmisbruik van ouders, de leeftijd van het kind en het geslacht van het kind geen significante voorspellers. Het model met deze voorspellers lijkt dan ook niet passend. De Chi-kwadrat waarde is 1.31 ($df = 3, p = .73$) met een -2 Log Likelihood van 346.40. De Nagelkerke R^2 bevestigt dit, met een waarde van .006 is dit een slechte voorspelling voor het model.

Tabel 4

Uitkomsten Logistische Regressieanalyse voor Middelenmisbruik en Ingezette Hulp

		B (SE)	Sig.	Odds Ratio	95%-BHI voor de Odds Ratio
Hulp voor het kind	Middelenmisbruik ouders	0.88 (0.34)	0.01	2.41	[1.25 ; 4.67]
	Leeftijd kind	0.17 (0.03)	<.001	1.19	[1.12 ; 1.26]
	Geslacht kind	-0.17 (0.26)	0.52	0.85	[0.51 ; 1.40]
	Intercept	-2.92 (0.55)	<.001	0.05	

Hulp voor ouders	Middelenmisbruik ouders	1.20 (0.30)	<.001	3.33	[1.87 ; 5.93]
	Leeftijd kind	-0.06 (0.03)	0.05	0.95	[0.90 ; 1.00]
	Geslacht kind	0.39 (0.22)	0.08	1.47	[0.95 ; 2.27]
	Intercept	-2.14 (0.47)	<.001	0.12	
Hulp voor het gezin	Middelenmisbruik ouders	-0.17 (0.36)	0.64	0.85	[0.42 ; 1.70]
	Leeftijd kind	-0.01 (0.03)	0.60	0.99	[0.94 ; 1.04]
	Geslacht kind	0.20 (0.23)	0.37	1.23	[0.78 ; 1.91]
	Intercept	-1.86 (0.47)	<.001	0.16	

Tabel 5*Eigenschappen van de Modellen van Geboden Hulp*

	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig	Nagelkerke R ²
Hulp voor het kind	342.61	42.62	3	<.001	.164
Hulp voor de ouders	338.75	28.36	3	<.001	.114
Hulp voor het gezin	346.40	1.31	3	.73	.006

De assumpties van de logistische regressieanalyse lijken niet geschonden te zijn. Ten eerste is er sprake van gerandomiseerde onafhankelijke dossiers die geanalyseerd zijn. Ten tweede lijkt er een lineaire relatie te zijn tussen $\ln(\text{odds})$ en de determinant, de interactietermen van de variabelen hadden allen een niet-significante uitkomst. Ten derde liet de lineaire regressieanalyse die is uitgevoerd zien dat er geen sprake lijkt te zijn van multicollineariteit.

Discussie

De eerste onderzoeksvraag die centraal stond in dit onderzoek was ‘in hoeverre heeft het middelenmisbruik van ouders invloed op het type kindermishandeling dat gemeld is?’. Wanneer ouders middelen misbruikten gaf dit een verhoogde kans op emotionele mishandeling, gebrek aan toezicht en niet voorzien in de basisbehoeften. Het grootste effect werd gevonden voor emotionele mishandeling, echter zijn de effectgroottes voor de drie typen mishandeling nagenoeg gelijk aan elkaar. Dat de kans op emotionele mishandeling het grootste is voor ouders die middelen misbruiken is in lijn met de verwachting. Ouders die veel alcohol en drugs gebruiken zijn sneller fysiek agressief tegenover hun partner (en kinderen) (Cafferky et al., 2018). Wanneer de kinderen getuige zijn van dit huiselijke geweld

is er sprake van emotionele mishandeling (Herrenkohl et al., 2008). Daarnaast zijn ouders ook vaker verbaal agressief jegens kinderen (Vink et al., 2016). De invloed van middelenmisbruik op het gebrek aan toezicht en niet kunnen voorzien in de basisbehoeften lag ook in de lijn van de verwachting. Vanuit de literatuur is bekend dat het gebruiken van middelen door ouders ervoor kan zorgen dat zij niet goed beschikbaar zijn voor het kind en dat zij het kind niet kunnen geven wat zij nodig hebben (Jose & Cherayi, 2020; Laslett et al., 2012). Het misbruiken van middelen gaat daarmee gepaard met verwaarlozing van kinderen (Vink et al., 2016).

De tweede onderzoeksvraag van dit onderzoek was ‘in hoeverre heeft het middelenmisbruik van ouders invloed op de interventie die is ingezet, rekening houdend met het type kindermishandeling?’. Wanneer er sprake was van middelenmisbruik van ouders werd er zowel hulp voor het kind als hulp voor de ouders ingezet. Echter was de kans dat er hulp voor ouders kwam een stuk groter dan voor de kinderen. De vergrote kans op hulp voor de ouders ligt in de lijn met de verwachtingen. De afgelopen jaren wordt er steeds meer bewijs gevonden dat interventies voor ouders het meest effectief zijn bij middelenmisbruik in combinatie met kindermishandeling (Renk et al., 2016; Joh-Carnella et al., 2021). Dat er bij middelenmisbruik van ouders ook sprake is van hulp voor het kind lag niet in de lijn van de verwachting. Meerdere onderzoeken vertellen over de inzet van interventies voor ouders of het hele gezin, hulp voor het kind wordt vaak vergeten (Renk et al., 2016; Laslett et al., 2012). Echter zijn er in Nederland meer interventies voor de kinderen dan voor de ouders (Reupert et al., 2012; Marston et al., 2016; Van Rooijen et al., 2019), waardoor mogelijk wel te verklaren is dat er ook een significant effect is gevonden voor hulp voor het kind.

Het eerste sterke punt van dit onderzoek is dat het uitvoeren van een dossieranalyse de beste manier is geweest om besluitvorming en kindermishandeling te onderzoeken. De steekproef ($N = 398$) bestaat uit specifieke kenmerken waarbij het doen van een dossierstudie de beste methode is om deze kenmerken in kaart te brengen (Witte, 2020). Daarbovenop hebben de logistische regressieanalyses het verband tussen de variabelen beschreven, waardoor de onderzoeksvragen op deze manier het beste beantwoord konden worden. Als tweede sterke punt kan gesteld worden dat de bevindingen van het onderzoek in hun institutionele en culturele context bekeken zijn (Witte, 2020), hiermee is voldaan aan de eisen van de validiteit van een dossierstudie. De betrouwbaarheid van dit onderzoek is ook gewaarborgd, wanneer dit onderzoek herhaald zou worden met dezelfde analyses zouden dezelfde resultaten tot stand komen.

Dit onderzoek heeft daarnaast enkele beperkingen. Allereerst is op voorhand door jeugdbeschermingsinstanties en beleid bepaald uit welke populatie de steekproef getrokken wordt. Dit maakt dat de steekproef beïnvloedt kan worden door onder andere het gebruik van diensten en bewakingsbias. De onderzoeksresultaten moeten daardoor voorzichtig gegeneraliseerd worden naar de volledige populatie (Witte, 2020). Als tweede kan genoemd worden dat de waarden van de Nagelkerke R^2 laag zijn, de voorspelde waarden van de modellen kunnen bestempeld worden als zwak. Besluitvorming en mishandeling worden door talloze variabelen voorspeld die niet allen meegenomen zijn in de analyses (Stith et al., 2009; Assink et al., 2016), wat maakt dat de Nagelkerke R^2 laag uitvalt. Wanneer meer voorspellers meegenomen waren voor de analyses was de voorspellende waarde van de modellen ook sterker geweest. De derde beperking is dat de aantallen voor hulp aan het kind, de ouders en het gezin relatief klein zijn. Dit komt doordat in slechts enkele gevallen er door Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming gerapporteerd wordt over welke interventies er zijn ingezet. Zij benoemen vaak in hun eindverslag wel dat er hulp is gekomen voor dat bepaalde gezin, maar zij specificeren dit niet altijd hoe deze hulp eruit heeft gezien. Wanneer er wel meer bekend zou zijn over de types interventies die worden ingezet na beoordeling door jeugdbeschermingsinstanties, zouden deze groepen wellicht groter zijn geweest. De onderzoeksresultaten moeten daardoor met voorzichtigheid geïnterpreteerd en gegeneraliseerd worden.

In Nederland is er geringe literatuur te vinden over interventies die zijn ingezet voor ouders die middelen misbruiken en de aanwezigheid van kindermishandeling. De gebruikte literatuur is gericht op KOPP-kinderen, waar kinderen van ouders met een verslaving ook onder vallen. Mogelijk geeft dit een vertekend beeld van de resultaten waardoor voor volgend onderzoek beter is om gerichte literatuur te gebruiken passend bij het onderwerp. Huidig onderzoek kan hiervoor worden gebruikt. Daarnaast is het van belang dat er voorlichtingen gegeven blijven worden aan professionals die werkzaam zijn met kinderen over de invloed van middelenmisbruik op kindermishandeling. Door hen beter op de hoogte te brengen kunnen zij alerter zijn op de signalen van kindermishandeling waardoor tijdig ingegrepen kan worden door jeugdbeschermingsinstanties (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018).

Dit onderzoek heeft laten zien dat emotionele mishandeling en verwaarlozing het vaakste voorkomen bij ouders met middelenmisbruik, dit was in lijn met de verwachtingen. De interventies die worden ingezet bij gezinnen waarin het misbruiken van middelen voorkomt zijn zowel gericht op het kind als gericht op de ouders, dit kwam deels overeen met

de verwachtingen van dit onderzoek. In de literatuur is er nog weinig bekend over middelenmisbruik in combinatie met kindermishandeling en ingezette interventies. Verder onderzoek naar dit onderwerp blijft noodzakelijk. Daarnaast dienen er voorlichtingen gegeven te worden aan professionals werkzaam met kinderen om hen alerter te maken op de signalen van kindermishandeling.

Literatuurlijst

- Alink, L. R. A., Prevoe, M. J. L., Van Berkel, S., Liniting, M., Velderman, M. K., & Pannebakker, F. D. (2018). NPM-2017: Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen. *Leiden*.
- Assink, M., Van Der Put, C. E., Kuiper, K. F., Mulder, T., & Stams, G. J. J. M. (2016). Factsheet - Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing. *Fysieke Mishandeling En Verwaarlozing*.
https://pure.uva.nl/ws/files/6636742/Onderzoeksrapport_Risicofactoren_voor_Kindermishandeling.pdf
- Cafferky, B. M., Mendez, M., Anderson, J. R., & Stith, S. M. (2018). Substance use and intimate partner violence: A meta-analytic review. *Psychology of Violence*, 8(1), 110-131. doi: 10.1037/vio0000074
- English, D. J. & LONGSCAN Investigators. (1997). Modified Maltreatment Classification System (MMCS). Geraadpleegd via:
<http://www.unc.edu/depts/sph/longscan/pages/maltx/mmcs/LONGSCAN%20MMCS%20Coding.pdf>
- Farnia, V., Salemi, S., Mordinazar, M., Khanegi, M., Tatari, F., Golshani, S., Jamshidi, P., & Alikhani, M. (2022). The effect of child-abuse on the behavioral problems in the children of the parents with substance use disorder: Presenting a model of structural equations. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 21(2), 730–746. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/15332640.2020.1801547>
- Field, A. P. (2009). Discovering statistics using SPSS: (and sex and drugs and rock “n” roll). In *Sage eBooks*. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB05040852>
- Goldberg, A. C., & Blaauw, E. (2019). Parental substance use disorder and child abuse: risk factors for child maltreatment? *Psychiatry, Psychology and Law*, 26(6), 959–969. <https://doi.org/10.1080/13218719.2019.1664277>
- Goossens, F. X., & van der Zanden, A. P. (2012). Factsheet KOPP/KVO. Utrecht: Trimbos Instituut
- Grové, C., & Reupert, A. (2017). Moving the field forward: Developing online interventions for children of parents with a mental illness. *Children and Youth Services Review*, 82, 354–358. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.10.003>

- Herrenkohl, T. L., Sousa, C., Tajima, E. A., Herrenkohl, R. C., & Moylan, C. A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence and Abuse, 9*(2), 84-99. doi: 10.1177/1524838008314797
- Jeugdwet (2015, 1 maart). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/> op 20 maart 2023.
- Joh-Carnella, N., Fallon, B., Lefebvre, R., Lindberg, D., & Davidson, L. (2021). Caregiver drug use in Ontario child welfare investigations: The need for coordinated intervention. *Child Abuse & Neglect, 121*.
- Jose, J. P., & Cherayi, S. (2020). Effect of parental alcohol abuse severity and child abuse and neglect on child behavioural disorders in Kerala. *Child Abuse & Neglect, 107*, 104608. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104608>
- Kepple, N. J. (2018). Does parental substance use always engender risk for children? Comparing incidence rate ratios of abusive and neglectful behaviors across substance use behavior patterns. *Child Abuse & Neglect, 76*(Complete), 44–55. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.09.015>
- Lander, L., Howsare, J., & Byrne, M. (2013). The impact of substance use disorders on families and children: from theory to practice. *Social Work in Public Health, 28*(3-4), 194–205. <https://doi.org/10.1080/19371918.2013.759005>
- Laslett, A. M., Room, R., Dietze, P., & Ferri, J. (2012). Alcohol's involvement in recurrent child abuse and neglect cases. *Addiction, 107*, 1786/1793. doi: 10.1111/j.1360-0443.2012.03917.x
- Lopez, M. L., Bouma, H., Knorth, E. J., & Grietens, H. (2019). The Dutch Child Protection System: Historical Overview and Recent Transformations. *Springer eBooks, 173–192*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-93348-1_9
- Manton, E., MacLean, S., Laslett, A., & Room, R. (2014b). Alcohol's harm to others: Using qualitative research to complement survey findings. *The International Journal of Alcohol and Drug Research, 3*(2), 143–148. <https://doi.org/10.7895/ijadr.v3i2.178>
- Marston, N. A. U., Stavnes, K., Van Loon, L. M. A., Drost, L. M., Maybery, D., Mosek, A., Nicholson, J., Solantaus, T., & Reupert, A. (2016). A content analysis of Intervention Key Elements and Assessments (IKEA): What's in the black box in the interventions directed to families where a parent has a mental illness? *Child & Youth Services, 37*(2), 112–128. <https://doi.org/10.1080/0145935x.2016.1104041>
- Middel, F., Grietens, H., López López, M., Knorth, E. J., & Bouma, H. (2019). Resultaten van de dossierstudie. *Hestia Research Project*.

- Middel, F., Knorth, E. J., López López, M., & Grietens, H. (2020). Jeugdbescherming in Nederland, Duitsland en Engeland. *De Pedagoog*, 21(4), 10-11. [3].
- Ministerie van Algemene Zaken. (2023, April 7). *Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling*. Huiselijk Geweld | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2018, 13 december). *Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Onderwerp | Inspectie Van Het Onderwijs.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/meldcode>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2019, 12 februari). *Cijfers over kindermishandeling*.
<https://www.nji.nl/cijfers/kindermishandeling#kindermishandeling-onder-scholieren>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Middelenmisbruik en verslaving*. Geraadpleegd op 20 maart 2023 van <https://www.nji.nl/middelenmisbruik-en-verslaving>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Wat is kindermishandeling?*. Geraadpleegd op 20 maart 2023 van <https://www.nji.nl/kindermishandeling/wat-is-kindermishandeling#vormen-van-kindermishandeling>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Werken aan preventie van kindermishandeling*. Geraadpleegd op 20 maart 2023 van <https://www.nji.nl/kindermishandeling/werken-aan-preventie#interventies>
- Omkarappa, D. B., & Rentala, S. (2019). Anxiety, depression, self-esteem among children of alcoholic and nonalcoholic parents. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(2), 604–609. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_282_18
- Renk, K., Boris, N. W., Kolomeyer, E., Lowell, A., Puff, J., Cunningham, A., Khan, M., & McSwiggan, M. (2016). The state of evidence-based parenting interventions for parents who are substance-involved. *Pediatric Research*, 79, 177–183.
<https://doi.org/10.1038/pr.2015.201>
- Reupert, A. E., Cuff, R., Drost, L., Foster, K., Doesum, K. T. M. van, & Santegoed, F., van (2012). Intervention programs for children whose parents have a mental illness: A review. *Medical Journal of Australia*, 1(1), 18-22.
- Schaeffer, C. M., Swenson, C. C., Tuerk, E. H., & Henggeler, S. W. (2013). Comprehensive treatment for co-occurring child maltreatment and parental substance abuse: Outcomes from a 24-month pilot study of the MST-Building Stronger Families program. *Child Abuse & Neglect*, 37(8), 596–607.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.04.004>

- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., Som, A., McPherson, M., & Dees, J. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior, 14*, 13-29.
- Van Der Zanden, R., Meeuwissen, J., Havinga, P., Meije, D., Konijn, C., Beentjes, M. & Hosman, C. (2014). Richtlijn/onderbouwing Kinderen van ouders met psychische problemen (KOPP). Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Rooijen, K., Zoon, M., & Berg - Le Clercq, T. (2019). Wat werkt voor kinderen van ouders met psychische problemen? *Nederlands Jeugdinstituut*.
- Vink, R., Wolff, D., Broerse, A., & Kamphuis, M. (2016). Richtlijn kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming. *TNO Child Health*.
<https://repository.tno.nl/islandora/object/uuid%3Ab9d6463b-8226-4218-b85b-c777e80f14f2>
- Witte, S. (2020). Case file analyses in child protection research: Review of methodological challenges and development of a framework. *Children and Youth Services Review, 108*, 104551. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104551>